

THE INTERACTION BETWEEN THE KINDERGARTEN AND THE FAMILIES WITH CHILDREN WHO NEED AN INCORPORATING EDUCATION

Snezha N. Racheva, Chavdar G. Sotirov

ABSTRACT: The interaction between the educational institutions, especially the kindergarten, and the families with children who need special care or talented children, like a current subject is more and more commented in the last years. This is needed because of the new regulation of the preschool and school education and the new state standards and also because long time before the law comes into effect, this kind of children visit the specialized and the general educational institutions

KEYWORDS: Education, Educational institution, Incorporating education, Interaction, Partner relation, Socialization, Progress.

Взаимодействието между образователните институции и в частност между детската градина и семействата на децата с нужда от специална грижа или даровити деца е тема, която в последните години все повече се коментира и добива все по-голяма актуалност. Това се налага както от промяната в законодателството с влезлия в сила Закон за предучилищното и училищно образование и държавните образователни стандарти към него, така и от това, че доста преди влизането му в сила, децата с различни дефицити или надарени деца ги е имало и те посещават както специализираните институции, така и общообразователните такива. Така наречената реформа в образованието започна отзад напред. Приет бе закон, влезе в сила, а към 15.09.2016 г. имаше приет един стандарт за предучилищното образование. Същевременно промени трябваше да настъпят още в началото на учебната година. Законът визира промяна в цялост - като се започне от организацията на дейността – продължителност, организация на учебно и не-учебно време, форми на педагогическо взаимодействие, съдържание на предучилищното образование, проследяване резултатите от него, прилагане на програмна система с тематични разпределения по отделните направления, които също претърпяха промени, така и в механизмите на взаимодействие между участниците в предучилищното образование. Семейството, родители, наставници на детето са участници в образованието като пълноправни субекти, с конкретизирани правомощия, задължения, участия в Обществен съвет и т.н.

Казаното по-горе постави пред учителите и директорите на образователните институции непосилни изисквания, задачи и срокове за изпълнението им, защото липсва най-важното - нормативната база, даваща ясни, точни и конкретни насоки как да се постигне всичко визирано в закона. Не е възможно реформата да се осъществи отзад напред. Промяната изисква както нормативно уреждане т.е. теоретично, така и прилагането на всичко това на практика. Едното без другото обаче е трудно, защото практически няма утвърдена и съобразена със закона методика, учебни помагала, липсват ясни изисквания, които да очертават механизмите на планиране и осъществяване на образователните и възпитателни дейности, контрола по осъществяването им, оценка на постигнатите резултати и начините за корекция.

Образователният закон ясно определя субектите в образованието. Родителите според клаузите на чл.2 от закона са пълноправни субекти наред с педагогическите специалисти, както вече се наричат учителите, децата и учениците в детските градини и училищата. Това променя съдържанието на правата и задълженията на родителите. Чрез нововъведените Обществени съвети родителската общност има право да оказва контрол върху определени дейности в образованието, да съгласува някои документи, да участва в атестирането на директорите. Законът въведе понятието “учене през целия живот”, касаещо всички участници в образователния процес, в това число и родителите. Процесът на образование означава – получаване на знания и компетентности в някаква област и след това права за упражняване на

контрол върху дейности от нея. За осъществяване на тези дейности родителите имат нужда от квалифицирана помощ и взаимодействие, която може да даде образователната институция в лицето на професионалистите – учители, други педагогически специалисти, директорите. Тази работа между училищата и детските градини и семействата на децата и учениците е наложителна както за повишаване на педагогическата компетентност, така и за обогатяване на знанията на родителите относно процесите, дейностите, които се осъществяват в институциите, планиране, осъществяване, контрол. Това не са дефицити в тяхната образованост, които ние следва да отстраним, това е надграждане на знания, опит и компетентности, в област различна от тяхната професионална квалификация. Нуждата от допълнителни компетентно предоставени познания на родителите се налага и от това, че основните дейности, извършващи се в образователните институции, са пряко свързани с възпитанието, образованието, социализацията и получаване на компетентности на децата им. Това са въпроси, които са изключително многостранни и се нуждаят от добро прогнозиране, обмисляне и планиране.

Планирането на семейно обучение и възпитание в образователната система на България трябва да започва от училище, през университета, дори и за непдагогическите специалности. Студентите, учещи в педагогическите факултети на българските университети, изучават освен всички специални предмети и семейна педагогика. В училищата този предмет не се изучава. Това е парадокс, над който е крайно време да се замислят нашите законодатели. Не всички, завършили средно образование, после учат във ВУЗ, не всички учещи във ВУЗ са с педагогически специалности. Семейната педагогика е тази, която да научи младите хора как да станат родители. Чуждестранният опит в това отношение може да ни бъде от голяма полза, а и връщайки се 25-30 години назад в българското образование можем да видим, че са се правили опити в тази насока. Младите хора стават родители без да имат особено големи познания за семейството, взаимоотношенията в него, възпитаването на децата и т.н. Опит и знания започват да трупат от примера на своите родители от познати и приятели, от все по-много книги за отглеждане на деца, от интернет, от педагогическата литература, от детската градина и училището след постъпване на децата им в тези институции. Източниците са много, но това не означава, че всички ще ги потърсят, че ще бъдат избрани най-правилните и написани от компетентни и квалифицирани автори, че въобще ще потърсят. Казано по друг начин – младите семейства получават в повечето случаи хаотична, неточна и не рядко недостатъчно компетентна информация. Лутането е голямо, а повечето млади хора нямат време да го правят, други не искат. Защо? Защото в училищна възраст нямат изградени навици, нямат достатъчно знания, не са получили основата в семейното възпитание и то не по своя вина.

След като има натрупани дефицити, те трябва да бъдат отстранени. Както посочва Наредбата за приобщаващото образование, колкото по-рано започне работа по отстраняване на тези липси, толкова ще бъде по-лесно. Да, добре. В предучилищното образование, институцията има задължението да помага на родителите да повишават педагогическата си компетентност, което ще разгледаме по-надолу, а училището трябва да дава не само на родителите такава подкрепа, но да се направят така училищните програми, че децата от рано да изучават семейно възпитание, семейни взаимоотношения, семейна педагогика. Така цикълът ще се затвори и процесът ще е в пълнота във всички сфери на образованието. Законодателят е длъжник в това отношение на българското образование и българското семейство.

Детската градина като първа институция в образователната система има нелеката задача да мотивира родителите да се образуват педагогически, като намери по-интересни подходи и форми, за да мотивира хората, да ги убеди в компетентността и възможностите на учителите да бъдат техни медиатори и квалифицирани съветници.

Още по-сложно е с различните групи родители, чиито деца имат нужда от приобщаващо образование – деца със СОП, деца, чиито майчин език е различен от българския, деца в приемни семейства, деца в риск, деца с хронични заболявания, деца с поведенчески дефицити и не на последно място по значение деца с дарби. Ще разгледаме отделните групи и някои подгрупи поотделно, защото трудностите и проблемите в работата с всяка от тях са много различни.

Клаузите на чл.176 от Закона за предучилищното и училищно образование, предвиждат обща подкрепа на всяко дете и ученик:

чл.176 (1) На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им.

(2) Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик.

(3) За реализиране на общата и допълнителната подкрепа в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, социален работник и ресурсни учители.

В тази разработка ще бъде разгледана допълнителната подкрепа за личностното развитие на децата, която е визирана в Закона за предучилищното и училищно образование :

Чл. 187 (1) Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;

4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;

5. ресурсно подпомагане.

(2) Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици:

1. със специални образователни потребности;
2. в риск;
3. с изявени дарби;
4. с хронични заболявания.

(3) Видът и формите на обучение, както и конкретните дейности за допълнителната подкрепа за личностно развитие, се определят с план за подкрепа на детето или ученика. Планът за подкрепа за децата и учениците по ал. 2, т. 1 определя и часовете за ресурсно подпомагане.

В наредбата за приобщаващото образование е стандартът, процедурата по която следва да се осъществява всеки вид подкрепа: оценяване на случаите, план за работа по всеки отделен случай, постигане на резултати и оценяването им за всяко отделно дете.

За всички категории деца, нуждаещи се от допълнително подкрепящо образование, образователната институция в лицето на учители и директор е нужно да направи оценка. Тази оценка не може да се направи без съгласието на родителите или наставниците на детето. Тук работата на институцията със семейството на детето е от изключително голяма важност и отговорност. Предварителната работа на учителите и директора също не е за пренебрегване. Педагогическите специалисти в пряката работа с децата, оценяването, наблюдаването и т.н. на детското развитие трябва да информират родителите за постигнатите резултати, за дефицитите в развитието и образованието, да дават насоки и консултации за преодоляване на преодолимите без специална подкрепа и съответно да започнат разясняване на семейството за нужда от допълнителна подкрепа на детското развитие, която ще бъде оценена от специалисти-специални педагози, психолози, логопеди и други, в зависимост от отделния случай. Това е най-деликатната част от работата на учителите и директора, която предполага познаване на семейството, взаимоотношенията в него, статус- социален и икономически, образование, етнос и т.н. В зависимост от тези и още ред индивидуални особености в различните семейства, следва подхода към всяко едно да е абсолютно индивидуален. От работата на институцията с родителите в този предварителен етап зависи почти на 50 % резултата от следващите етапи, ако въобще се стигне до тях при някои семейства. Следователно предварителното обмисляне на предварителната работа с всеки отделен случай, с всяко отделно семейство е много важно. Добрите практики в това отношение могат да бъдат ориентир за насока, но не и пряко приложими за отделния случай.

Децата със специални образователни потребности могат да се разделят на няколко подгрупи – деца с физически увреждания, деца с умствени увреждания, деца със смесени увреждания – и умствени и физически, деца със забавено развитие. Същото важи до определена

степен и за останалите категории – за деца в риск, за деца, чийто майчин език е различен от българския, за хронично болни деца, за децата с дарби. Всяка една група от своя страна може да се раздели на доста подгрупи, съобразно семейството – вид: от двама родители, един родител, приемно семейство; от социалния статус на семейството; образование; икономически статус; етнос и т.н. всички тези подраздели оказват различно влияние върху работата със семействата, чиито деца имат нужда от приобщаващо образование.

Друг важен въпрос относно подкрепящото образование и работата на учители и директори със семействата е готовността, нагласата на родителя да приеме и осъзнае нуждата от такава подкрепа. Тази работа не е трудна, ако семейството е осъзнало дефицита на детето си и търси помощ и професионална подкрепа. Тогава работата на учителя е да разяснява на останалите родители и деца, че в групата или класа ще има дете с различие от другите деца, защо се налага това, как ще се работи с това дете, каква ще е ползата за останалите, как останалите деца могат да помагат на детето, с какво неговото присъствие ще обогати децата, да набележи трудностите. Трудности при наличие в детската група или клас на дете с някакъв дефицит винаги има. Те са освен за детето с проблем и семейството му, така и за всички останали и ние педагозите не бива да ги игнорираме, а още по-малко да ги отричаме пред останалата част от родителите. Професионалната компетентност, такт, търпение, толерантност, загриженост, съпричастност на педагога си проличават ето тук. Съвременният учител е нужно непрекъснато да се развива, да е нормативно осведомен, много търсец и мотивиран. Това е непрекъснат процес на саморазвитие, за който Законът за предучилищното и училищно образование има специални клаузи. Този процес обогатява и развива не само педагога, не само децата, с които работи, но и техните семейства – както косвено, така и пряко. Ще подкрепим това с пример.

Учител, който непрекъснато се развива и обогатява в една детска градина, търси непрекъснато нови начини и подходи за работа както с децата, така и с родителите им е изключително предпочитан от семействата, чиито деца предстои да бъдат записани в детската градина. От четири години в групата му има и дете със СОП, което е с много умствени увреждания и майката е негов личен асистент. В първа група детето не беше на ресурсно подпомагане и учителките от групата направиха всичко възможно да разяснят на семейството, че детето се нуждае от допълнителна подкрепа, защото уврежданията на детето са такива, че без нея е невъзможно някакво развитие даже и във взаимоотношенията на детето с останалите. Майката осъзна проблема, направи необходимото и много скоро детето бе на ресурсно подпомагане. Същевременно учителите работеха с останалите деца и семействата им, за да бъде прието детето от останалите без особени проблеми. Педагозите нямаха предишен опит с деца със СОП, но намериха най-правилните в случая подходи към всички. В групата непрекъснато се случва нещо интересно и обогатяващо и за децата и за родителите. В социалните мрежи се публикуват успехите на всяко дете, пращат се съобщения до родителите за срещи, открити практики, работилнички, поздравии по различни случаи. Празниците и развлеченията, които се организират са за всички и за децата и за родителите им. По-конкретно всеки заинтересован има някаква задача, отговорност за нещо. Родителите се мотивират за участие във всякакви инициативи с много търпение и професионализъм. Трудности има разбира се, но когато се случи проявата най-доволни остават родителите. Празникът на мама едната година протече като спортни игри на майките заедно с децата, където имаше освен възпитателни, образователни и спортно-подготвителни елементи, имаше за цел точно приобщаване към детската общност. Отначало някои родители реагираха доста скептично, но след като бяха свикнали да получават интересни и полезни изненади от учителския екип, се съгласиха. Резултатът беше повече от превъзходен. Децата се забавляваха и спортуваха с най-любимите си същества, а майките получиха повече – лична удовлетвореност и положителни емоции, пример за забавление с децата. На всички дейности присъства и детето със СОП заедно с майка си. Те са винаги само наблюдатели. Понякога детето се изнервя от многото хора, от необходимостта да стои на едно място и реагира буйно, но това не притеснява никого. Майката реагира бързо според ситуацията, а останалите деца и родители се опитват да помогнат, ако могат с нещо без следа от недоволство. В групата и родителската общност към нея са изградени изключително толерантни взаимоотношения.

Този пример показва, че много важна част от работата на учителите, в чиято група или клас има деца със СОП е работата с всички, пряко или косвено свързани с тях – останалите деца и техните семейства.

Подходите в различните случаи – деца със СОП, хронично болни, деца, чийто майчин език е различен от българския, деца в риск, деца с поведенчески дефицити и най- вече всеки конкретен случай, задължително са различни по горепосочените причини, но работата е винаги в тази посока – семейството на детето със СОП, семействата на останалите деца, останалите деца.

Не на последно място по значимост е работата със семействата на даровити деца. Проблематиката, ако има такава, както и на горепосочените случаи идва по същите причини. Семейството на първо място като структурна единица на обществото и неговите особености-социални, икономически, образование, етнос. Тук подходът към семействата, както и в другите случаи е наложително индивидуален.

До голяма степен тези деца бяха ощетенявани, както от държавата, така и отделните образователни институции. Този пропуск в образователната система сега трябва да бъде преодолян, не само с помощта на нормативната уредба, но и с пряка, компетентна и отговорна работа във всички нива в образованието. Надарените деца са дар за цялото общество, който ние учители и родители не само трябва да открием, но и да насочим и подпомагаме към развитие и усъвършенстване.

Трудно се развиват заложи без ресурси- квалифицирана подкрепа и развитие, финансов ресурс, мотивация на детето от една страна, от друга на родителите. Важно е да бъде намерена правилната посока на действие спрямо всеки пряко или косвено свързан с това.

Казаното до тук повдига и други въпроси. За професионалната подготовка и квалификация на настоящите педагози, на бъдещите педагози, подготовката на специални педагози, за тяхната професионална мотивираност и осигуреност. Тези проблеми са свързани с мястото на учителската професия в съвременното общество, възвръщане на статута и престижността ѝ, на уважението към учителя и респекта към неговата роля в обществото. Това няма да стане лесно и ако остане само написано в закона. Нужна е грижа на обществото за учителите и то осъзната и подсигурана с реални действия. Този процес започна на ниво нормативна база, която следва да бъде допълнена с нужните действия, противодействия и реални санкции, ако се налагат такива. На ниво институция директорите трябва да намерят най-подходящите начини за развитие, усъвършенстване, мотивация и привличане на млади педагози. Да ги подкрепят от студентската скамейка като свои бъдещи кадри. Обществото като цяло следва да осъзнае и да си спомни, че за да има възпитани, умни, интелигентни и квалифицирани млади хора, са нужни добри учители.

Проблемите в българското образование са изключително много. Както по-горе казахме не малка част от тези проблеми е работата със семействата на деца, нуждаещи се от допълнителна подкрепа. Най- важната част от тази работа е да научим родителите, че на тези деца не се слага петно или диагноза – ненормален, а се търсят най- добрите начини да бъдат приобщени към останалите, да се развиват като пълноправни граждани, да получат най- доброто, от което имат нужда. Защото дете, което има поведенчески проблеми или е с по-бавно от останалите деца развитие по за възрастта си, но същевременно има някакви заложи в определен вид изкуство, не би развило тази надареност, ако няма осъзната и планирана работа по дефицитите. В повечето случаи тези дефицити са отстраними, ако навреме се обследват и се започне процедура по отстраняването им и в семейството, и в образователната институция, и чрез взаимодействие помежду им.

References:

1. Law on pre-school and school education, State Gazette №79/13.10.2015, in power from 01.08.2016
2. Ordinance for inclusive education, State Gazette, № 89/11.11.2016

*докторант Снежана Н. Рачева
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”*

доц. д-р Чавдар Георгиев Сотиров
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“